

UTDANNINGSPOLITISK PLATTFORM

Deltas utdanningspolitiske plattform

Utdanning og kompetanse berører alle Deltas medlemmer. Derfor står utdanning høyt på Deltas dagsorden. Deltas utdanningspolitiske plattform skal være et redskap som hele organisasjonen kan bruke i sitt utdanningspolitiske påvirkningsarbeid.

Deltas utdanningspolitiske plattform er forankret i Deltas prinsippprogram for 2008–2012 og ble vedtatt av Deltas hovedstyre 9. mars 2011.

Innhold:

Bakgrunn: Internasjonalisering, velferd

og arbeidsliv _____	side 4
- Bruk kompetansen riktig _____	side 6
- Livslang læring i arbeidslivet _____	side 6
- Kompetanse skal lønne seg _____	side 7

Grunnskolen _____ side 9

- Fokus på tidlig innsats _____	side 9
- Styrket rådgivningstjeneste _____	side 9

Videregående opplæring _____ side 11

- Påvirke mer _____	side 11
- Mer forskning og bedre kvalitet _____	side 12
- Mer entreprenørskap i yrkesopplæringen _____	side 12
- Lærere og instruktører _____	side 13
- Mer yrkesretting _____	side 13
- Mindre frafall og bedre gjennomføring _____	side 14
- Læreplasser _____	side 14

Høyere utdanning og forskning _____ side 17

- Fagskolen _____	side 17
- Høyskole og universitet _____	side 17
- Nok studieplasser _____	side 18
- Like muligheter for alle _____	side 18
- Kvalitet i høyere utdanning _____	side 18
- Fleksible innganger til høyere utdanning _____	side 19
- Forskning og utvikling _____	side 20

Voksne _____ side 20

Fakta _____ side 22

Bakgrunn: Internasjonalisering, velferd og arbeidsliv

Utdanning er en hovedstrategi for å opprettholde høy sysselsetting, verdiskapning og velferd. Økt kunnskap og kompetanse er nødvendig for å møte nye krav i et stadig mer spesialisert arbeidsliv og et samfunn med større behov og forventninger til velferdssamfunnet. Delta representerer alle sektorer innenfor offentlig tjenesteyting. Vi vil bidra til at det utdannes nok personell med riktig kompetanse til å møte nye velferdsutfordringer i samarbeid med myndigheter og andre aktører med samme mål.

Arbeidslivets krav til kompetanse blir stadig tøffere. Norge lever i stor grad av næringer som krever kompetent arbeidskraft og hvor den menneskelige ressursens andel av nasjonalformuen utgjør rundt 80 prosent. De fleste sektorer etterspør mer spesialisert kompetanse fordi arbeidsoppgavene er mer komplekse enn tidligere. Arbeidslivet varsler et økt behov både for ansatte med yrkeskompetanse fra videregående opplæring og med høyere utdanning. Fremskrivninger fra både OECD og SSB viser at behovet for ansatte med bare grunnskole vil avta sterkt i de nærmeste årene. Det blir stadig færre jobber som ikke krever fagbrev som et minimum. Delta har som mål at

flere, unge som voksne, tar grunnutdanning både på videregående og høyere nivå. Flere må få verdsatt sin realkompetanse samtidig som utdanningssystemet må bli mer sømløst og ha mer fleksible overganger fra yrkesopplæringen til høyere utdanning.

Utdanning skal ruste den enkelte til endring. Arbeidslivet preges av økende krav til endringer og omstillinger. En god grunnutdanning og muligheter for etter- og videreutdanning er nødvendig for å sikre at den enkelte får nok kompetanse til å møte nye krav i arbeidslivet og hindre utstøting. Samtidig vil fremtidens arbeidskraftsbehov stille krav til bedre utnyttelse av den enkeltes kompetanse og nye former for oppgave-
deling.

Utdanningssystemet skal bidra til et skapende samfunn som verdsetter søken etter kunnskap og skapertrang. Delta vil ha økt fokus på entreprenørskap på alle nivåer i utdanningssystemet for å utvikle en arbeidsstyrke med god kunnskap og innovasjons-
evne som bidrar til verdiskapning.

Økende arbeidsmobilitet og sterkere global konkurranse skaper større behov for at arbeidstakere og samfunnsborgere har internasjonal kunnskap og erfaring. Delta vil at utdanning skal legge grunnlaget for at både arbeidsliv og den enkelte samfunnsborger kan møte utfordringer og muligheter som følger med globalisering og økt internasjonal samhandling.

Delta vil ha et utdanningssystem som sikrer alle lik rett og like muligheter, og gjør den enkelte i stand til å velge utdanning og karrierevei uavhengig av sosial bakgrunn. Det er fortsatt sosiale forskjeller innenfor utdanning. Foreldrenes utdanningsnivå gjenspeiler seg i prestasjoner og valg gjennom hele utdanningssystemet. Sosial bakgrunn gir stort utslag i gjennomføringsgraden både innen videregående opplæring og i høyere utdanning.¹

Bruk kompetansen riktig

Mangel på arbeidskraft vil på sikt bli en utfordring når det gjelder å møte nye velferdsbehov. Dette handler mye om en stadig eldre befolkning og høyere krav til standard på tjenestene – i tråd med den generelle økningen av levestandard i samfunnet. Hvordan vi bruker og forvalter kompetanse og kunnskap vil bli avgjørende for tilbudet og kvaliteten på landets velferdstjenester. Det finnes mye ubrukt og feil utnyttet kompetanse i arbeidslivet som må verdsettes og tas i bruk. Samtidig er det behov for å endre på hvordan vi løser oppgaver ved å dele, omfordele og jobbe på nye måter.

Delta vil:

- At riktig kompetanse til å løse ulike oppgaver i arbeidslivet må være et gjeldende prinsipp.
- Arbeidsgivere må både gjøre seg kjent med og ta i bruk kompetansen som finnes hos mange yrkesgrupper på en mer hensiktsmessig måte.
- At kartlegging av de ansattes kompetanse og interesser er en viktig del av enhver omstillingsprosess.
- At en mer hensiktsmessig oppgavedeling er mulig og vil føre til bedre kvalitet, mer effektiv ressursbruk, økt fokus på kjerneoppgavene og økt motivasjon hos ansatte.

Livslang læring i arbeidslivet

Stadig flere deltar i et læringsintensivt arbeidsliv med økende behov for ny kompetanse. Arbeidstakere med lite eller ingen formell utdanning deltar mindre i videreutdanning og i kurs enn de med høyere utdanning. Generelt deltar eldre arbeidstakere

¹ Hernes, Gudmund, Gull av gråstein – tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring. 2010

mindre enn yngre. Mange voksne har behov for å styrke sine basiskunnskaper for at de skal kunne ta del i arbeidslivet. Delta vil at ansatte hele tiden får tilgang til faglig oppdatering som er nødvendig for å møte nye kompetansebehov. Livslang læring og gode muligheter for etter- og videreutdanning er viktig for at den enkelte skal få utvikle sine evner og delta i et omskiftelig arbeidsliv frem til pensjonsalder.

Delta vil:

- At alle arbeidstakere gis mulighet for livslang læring.
- At det utvikles gode og fleksible ordninger som sikrer den enkelte mulighet, tid og økonomi til å ta etter- og videreutdanning.
- At det utvikles tiltak som bidrar til at eldre arbeidstakere med lav utdanning deltar mer i kompetanseutvikling og læring i arbeidslivet.
- At voksne med svake lese-, skrive- og regneferdigheter må få gode og tilpassede opplæringstilbud slik at de kan ta del i arbeidslivet.
- At det etableres flere faste arenaer der arbeidslivets parter og myndigheter jobber sammen for å sikre bedre muligheter for læring i arbeidslivet.
- Ha større fokus på kunnskapsledelse slik at ansattes kompetanse blir verdsatt og brukt, og at flere får mulighet til å opparbeide seg kompetanse til å løse nye arbeidsoppgaver.

Kompetanse skal lønne seg

Både grunnutdanning og etter- og videreutdanning skal være lønnsom både for arbeidslivet og for den enkelte. All relevant kompetanse, både formell og uformell, må gi uttelling i form av lønn og ansvar.

Delta krever:

- At realkompetanse må tas i bruk for å sikre at all kompetanse er med i grunnlaget for lønnsfastsetting.
 - At realkompetanse må verdsettes høyere.
 - At kompetanseheving på alle nivåer i utdanningssystemet skal gi lønnsuttelling.
-

Grunnskolen

Fokus på tidlig innsats

For å redusere frafallet i videregående opplæring er det nødvendig å rette sterk innsats mot grunnskolen, både på barne- og ungdomstrinnet. Ferdigheter, erfaringer og vaner fra grunnskolen gir sterke føringer på om elever fullfører videregående opplæring. En hovedutfordring i videregående opplæring er derfor at for mange elever går ut fra grunnskolen med manglende grunnleggende ferdigheter.

Tidlig innsats er også viktig for rekrutteringen til høyere utdanning fordi læring og ferdigheter fra grunnskolen er avgjørende for om unge velger universitets- eller høyskoleutdanning.

Delta vil:

- At skolen skal ivareta hele mangfoldet av elever og møte deres forutsetninger for læring.
- Øke ressursinnsatsen til kommunene slik at de kan gi elever med oppfølgingsbehov mer hjelp.
- Ha god kartlegging av elevenes nivå og ferdigheter på et tidlig tidspunkt slik at skoleeiere, skoler og lærere lettere kan sette inn målrettede tiltak.
- At kommuner og skoler må få styrket veiledning om hvordan elever som sliter faglig, kan følges opp.
- At alle elever skal være del av et godt og inkluderende skolemiljø som gir gode læringsprosesser.
- Ha nok dyktige lærere og støttepersonell med god fagkunnskap og rett kompetanse til å utføre skolens kjerneoppgave, som er å sørge for elevenes faglige og sosiale utvikling.
- At opplæringen skal oppleves som relevant og virkelighetsnær for elevene.

Styrket rådgivningstjeneste

Informerte utdanningsvalg bidrar til at flere elever fullfører utdanningen og får den jobben de vil ha. Tettere kontakt med arbeidslivet fra et tidlig tidspunkt i grunnskolen vil bidra til at unge velger utdanninger som er i tråd med deres egne ønsker og behov, og med muligheter på arbeidsmarkedet. Tidlig yrkesveiledning er spesielt viktig i et integreringsperspektiv fordi det er mindre variasjon i utdanningsvalgene blant innvandrere enn blant etnisk norske.

Delta vil:

- At karriereveiledningen må være profesjonell, tilgjengelig og møte alles behov.
 - At yrkesveiledning må innføres på et tidligere tidspunkt i grunnskolen og tilpasses elevenes nivå.
 - Ha økte ressurser til rådgivningstjenesten.
 - At rådgivningen i skolen må styrkes gjennom nasjonale krav til kompetanse for rådgivere.
 - Innføre obligatorisk utdanning for rådgivere i grunnskolen og i videregående opplæring.
 - At rådgiverutdanning må møte det flerkulturelle aspektet i skolen.
 - At minoritetsspråklige med behov får utvidet yrkesveiledning.
-

Videregående opplæring

Ungdom og voksne som har fullført grunnskolen, har rett til videregående opplæring som fører frem til studie- eller yrkeskompetanse. Behovet for arbeidstakere med yrkesfaglig utdanning fra videregående skole vil øke i tiden som kommer. Derfor er det viktig med fokus på økt rekruttering, styrket kvalitet og bedre gjennomføring i yrkesopplæringen.

Påvirke mer

Partene i arbeidslivet har et medansvar for å utvikle yrkesopplæringen gjennom aktiv deltakelse i organer på nasjonalt og regionalt nivå. Partssamarbeidet regnes som en av styrkene i den norske fagopplæringsmodellen, og er lovfestet og forankret i ILO-konvensjonene. Delta har som mål at bredden av våre medlemmer blir sterkere representert i faglige råd og i de fylkesvise yrkesopplæringsnemndene enn i dag, slik at vi kan påvirke og spille inn våre behov til nasjonale og lokale myndigheter. Delta går

aktivt inn for å styrke representasjonen i faglige råd, i yrkesopplæringsnemndene og i prøvenemnder i samarbeid med YS.

Mer forskning og bedre kvalitet

Samfunn og arbeidsliv er avhengig av at videregående opplæring har høy kvalitet. Forskning på hva som kjennetegner norsk yrkesopplæring og hva som fører til et godt læringsutbytte, er nødvendig for å utvikle utdanningstilbudene i riktig retning. Det er behov for bedre tilgang til statistikk og dokumentasjon for å kunne iverksette gode tiltak, samtidig som vi har stor nytte av å se vårt eget system i relasjon til andre lands modeller for yrkesopplæring.

Delta vil:

- Ha en langsiktig forskningsstrategi for yrkesopplæringen i Norge.
- At fylkeskommunene pålegges en kartlegging av utstyrssituasjonen for videregående opplæring og følger dem opp slik at utstyr og materiell er oppdatert.
- Ha internasjonale sammenlikninger for å forbedre vårt utdanningssystem.
- Ha en nasjonal strategi for kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i yrkesopplæringen.
- At utdanningsmyndighetene må bidra til økt bruk av EU-programmer for skole- og elevsamarbeid og utveksling innenfor videregående opplæring gjennom gode støtterordninger.

Mer entreprenørskap i yrkesopplæringen

Ungdomsbedrifter og entreprenørskap gir elever viktig opplæring i hvordan samfunnet og arbeidslivet fungerer, og er en arbeidsmetode som møter et større mangfold av elever med ulike forutsetninger for læring. Entreprenørskap er en metode som gjør at undervisningen oppleves som relevant og er et godt virkemiddel til å øke motivasjon og styrke gjennomføringen blant yrkesfaglige elever.

Delta vil:

- Styrke satsingen på entreprenørskap i alle deler av yrkesopplæringen.
 - Tydeliggjøre skoleeierens ansvar for entreprenørskap i utdanningen.
 - At lærere får bedre tilbud om kompetanseheving i entreprenørskap.
-

Lærere og instruktører

Elever må ha lærere og instruktører med rett kompetanse til å lede dem mot den yrkeskarrieren de tenker seg. Faglig oppdaterte lærere og instruktører er motiverende og bidrar til at elever og lærlinger utvikler riktig kompetanse og ferdigheter til å møte arbeidslivet. En utfordring i den norske fagopplæringsmodellen er å sikre et helhetlig opplæringsløp der eleven og lærlingen opplever at det er en sammenheng mellom det som læres i skolen og det som læres i arbeidslivet. For å videreutvikle og sikre kvaliteten i videregående opplæring må det kontinuerlig satses på kompetanseutvikling for lærere og instruktører. Det er et stort behov for flere yrkesfaglærere, derfor må det tilrettelegges bedre slik at motiverte fagarbeidere får mulighet til å videreutdanne seg til lærere.

Delta vil:

- At det skal etableres et varig system for kompetanseheving av instruktører og faglige ledere i bedrifter med økonomiske kompensasjonsordninger som gjør det mulig for dem å delta.
- At det etableres gode ordninger som gir flere lærere muligheter til å hospitere i arbeidslivet.
- Ha en strategi for at det utdannes flere faglærere og instruktører med fagbrev.
- At arbeidsgiverne og fylkeskommunene legger bedre til rette for at flere får instruktøropplæring.

Mer yrkesretting

Sterk teknologisk utvikling og mer komplekse arbeidsoppgaver gjør at det stilles større krav til yrkesutøvernes teoretiske ferdigheter. Arbeidslivet vil ha fagarbeidere med gode ferdigheter både i ren yrketeori og i fellesfag som norsk, engelsk og matematikk. Svake norskkunnskaper og manglende ferdigheter i lesing og regning er blant årsaker til at elever ikke får læreplass. Elever må få en opplevelse av at all teori, både den yrkesfaglige og den mer "allmenndannende", er relevant for å mestre yrkesutøvelsen og møte nye krav i arbeidslivet.

Delta vil:

- At opplæringen i fellesfag yrkesrettes mer. Læreplanmål og undervisningsmetoder i fellesfag må tilpasses opplæringen og elevgruppene i alle utdanningsprogram og gjøres mer relevant for elevene.
 - Ha gode veiledninger til læreplanene i fellesfagene.
 - Elever med mangelfulle ferdigheter i fellesfag må få bedre tilbud om systematisk oppfølging og tilrettelagt undervisning.
-

Mindre frafall og bedre gjennomføring

Om lag 30 prosent av elevene i videregående opplæring slutter uten å fullføre. Frafallet er betydelig større på yrkesfag enn i studieforberedende utdanningsprogram. Årsakene til frafallet er sammensatte. Sosial bakgrunn og kjønn gjør store utslag i gjennomføringsgraden samtidig som det knytter seg spesielle utfordringer til å få ned frafallet blant minoritetsspråklig ungdom.

Frafall er alvorlig både for den enkelte ungdom og for samfunnet. Når elever avbryter videregående opplæring, øker faren for arbeidsledighet og et voksenalv utenfor arbeidslivet samtidig som samfunnet taper viktig arbeidskraft.

Delta vil:

- Ha tettere og bedre tilpasset oppfølging av elever som mangler grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen.
- At alle elever med minoritetsbakgrunn som ikke har fått utdanning på det nivå som er vanlig i Norge får oppfølging og tilrettelagt undervisning.
- Gi elever en undervisning som er tilpasset den enkeltes læringsstil.
- Ha raskere og tettere oppfølging av elever ved fravær.
- Ha mer bruk av praksisveier i opplæringsmodellen for skoletrøtte elever.
- Ha bedre stipendordninger som dekker utgifter til nødvendig utstyr og materiell gjennom hele opplæringsløpet.
- Ha bedre finansieringsordninger for elever som må flytte hjemmefra for å fullføre sin utdanning.
- Styrke oppfølgings- og rådgivningstjenesten for elever som avbryter videregående opplæring.
- At unge voksne (under 25 år) som har avbrutt videregående opplæring, må få bedre muligheter til å komme tilbake til skolen og få en kompetansegivende utdanning når de er klare for det.

Læreplasser

Tilgang til læreplass er viktig både for at ungdom får en utdanning som best kvalifiserer dem til arbeidslivet og at de fullfører. For mange elever står uten læreplass etter fullført opplæring i skolen. Myndighetene har et særlig ansvar for å sikre at elever som har bestått opplæring i skolen har rett til læreplass, og må tilrettelegge for at flere bedrifter og virksomheter både tar imot lærlinger og gir dem god og riktig opplæring. Bedre rammevilkår sammen med nødvendig informasjon om verdien og viktigheten av å være opplæringsbedrift er viktig for å stimulere flere til å påta seg opplæringsansvar.

Delta krever:

- At lærlingtilskuddet må være på nivå med kostnadene for elevplass i skolen.
 - At arbeidsgiveravgiften for lærlinger fjernes.
 - At det må ytes ekstra tilskudd til bedrifter som tar imot lærlinger med spesielle oppfølgingsbehov.
 - Toårig praksisbasert opplæring som alternativ til lære plass.
 - At lærlingtilskuddet for ungdom og voksne må være likt.
 - At minoritetsspråklige lærlinger og lære plassøkere med behov for det, gis tilbud om kostnadsfri språkopplæring.
 - Økt innsats for at flere får lære plass i utlandet.
 - At elever som har bestått opplæring i skolen, har rett til lære plass.
-

Høyere utdanning og forskning

Arbeidslivets behov for høyt utdannet arbeidskraft har økt kraftig de siste årene, og vil fortsette å øke. Stadig flere ønsker og har behov for å ta høyere utdanning på fagskole, høyskole eller universitet.

Fagskolen

Fagskoleutdanninger er yrkesrettede utdanninger som følger videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Fagskolen er en del av tertiærutdanningen, det vil si utdanning på nivå over videregående nivå. Den skiller seg likevel fra annen høyere utdanning ved at den er mer praksisnær og at undervisningen nødvendigvis ikke er forskningsbasert.

For mange yrkesgrupper kan fagskolen være et godt alternativ til universiteter og høyskoler. Fagskoleutdanningen er mer direkte knyttet til arbeidslivets kompetansebehov enn utdanning på høyskole og universitet. Delta mener derfor at en vel-fungerende fagskolestruktur må ha bred og sterk forankring hos partene i arbeidslivet. Partene må sammen bidra til å sikre kvalitet og at fagskolene får en tilbudsstruktur som dekker kompetansebehovene i et arbeidsliv i utvikling. For å stimulere til større deltakelse i opplæringstilbud på fagskole, må det arbeides for å få på plass en bedre finansieringsordning.

Delta vil:

- At fagskolens tilbudsstruktur må forankres bedre hos partene i arbeidslivet.
- At det utvikles en felles finansieringsordning for alle offentlig godkjente utdanningstilbud på fagskolenivå innenfor alle sektorer.
- At ettårig fagskoleutdanning blir studiekompetansegivende.
- Ha forbedret kunnskapsnivå og statistikkgrunnlag om fagskolen.

Høyskole og universitet

Etterspørselen etter arbeidstakere med universitets- og høyskoleutdanning vil øke i de fleste fagområder i de kommende 20 årene. Det vil bli et stort behov for arbeidstakere med bachelorutdanning (lavere, ofte treårig grad) innenfor økonomi og administrasjon, helse, pleie og omsorg. SSB anslår at over 30 prosent av alle sysselsatte har høyere utdanning i 2030 mot 23 prosent i 2007. Behovet for arbeidstakere med universitets- eller høyskoleutdanning av høyere grad (master) vil også øke.²

² SSB 2010.

Nok studieplasser

Kapasiteten innen høyere utdanning må økes for å sikre at det utdannes nok arbeidstakere med universitets- og høyskoleutdanning til å møte kompetansebehovene i arbeidslivet. Flere studieplasser er også et viktig virkemiddel til å motvirke økende arbeidsledighet.

Delta vil:

- At myndighetene tar et klarere ansvar for at det opprettes nok studieplasser slik at sentrale samfunnsområder får tilført nødvendig kompetanse.
- Øke antall studieplasser i samsvar med forventet søkning.
- Stimulere universitets- og høyskolesektoren til å utvikle relevante utdanningstilbud for etter- og videreutdanning.

Like muligheter for alle

Delta vil at høyere utdanning skal være tilgjengelig for alle uavhengig av sosial bakgrunn. Andelen som begynner å studere har økt i alle sosiale grupper, noe som henger sammen med en betydelig vekst i utdanningsnivået til befolkningen som helhet. Likevel har deltakelsen i høyere utdanning fortsatt sammenheng med foreldrenes utdanningsnivå.³

Gode studiefinansieringsordninger er det viktigste tiltaket for å sikre alle lik rett til høyere utdanning uavhengig av geografiske forhold, alder, kjønn, funksjonsdyktighet, økonomiske og sosiale forhold. Utdanningsstøtten må være på et nivå som gjør det mulig å studere på heltid uten andre inntekter. Nok studentboliger og barnehager er andre viktige forutsetninger for å ivareta studentenes økonomiske og sosiale behov.

Delta vil:

- At høyere studier blir bedre tilpasset studenter i ulike livssituasjoner og livsfaser.
- Ha fortsatt gratisprinsipp for høyere utdanning.
- Ha større satsing på studentboligutbygging.
- Økt økonomisk utdanningsstøtte slik at studenter på heltid uten andre inntekter.
- Ha ny levekårsundersøkelse for å bedre innsikten i studentenes levekår.

Kvalitet i høyere utdanning

Et økende antall studenter må ikke gå på bekostning av kvaliteten på utdanningen. Det

³ Utdanningslinja 64–75.

må være nok ressurser til å møte studentøkningen, både til faglig veiledning og undervisning. De ansattes faglige og pedagogiske kompetanse er en forutsetning for god undervisning og for studentenes deltakelse i forskning. Samarbeid med arbeidslivet er viktig for at utdanningene treffer arbeidslivets kompetansebehov og blir mer relevante.

Delta vil:

- Ha tettere oppfølging av studentene og mer fokus på tidlig innsats overfor nye studenter.
- Styrke rådgivning og informasjon om studier.
- Styrke kvaliteten i profesjonsutdanningene med et særlig fokus på å fremme forskningsbasert kunnskap.
- Ha tettere kobling mellom utdanning i institusjonene og praksisopplæring.
- At alle høyere utdanningsinstitusjoner skal ha en strategi for samarbeid med arbeidslivet.
- Legge bedre til rette for utveksling og delstudier i utlandet for studenter på alle fagområder.
- At det etableres faste og formelle arenaer der arbeidslivets parter, myndigheter og universitets- og høyskolesektoren samarbeider for å utvikle relevante profesjonsutdanninger som svarer til arbeidslivets og velferdssamfunnets behov.

Fleksible innganger til høyere utdanning

Mange fagarbeidere ønsker og har behov for mer utdanning utover fag- og svennebrevet. Delta mener ikke at yrkesfaglige utdanninger skal føre frem til studiekompetanse. Høyere akademisk utdanning stiller krav til større teoretisk breddekompetanse enn hva elever tilegner seg gjennom et yrkesfaglig utdanningsløp der det praktiske yrkesfaglige innholdet står mest sentralt. Det er behov for fleksible og tilgjengelige overgangsmuligheter fra fag- og svennebrev til høyere utdanning.

Delta vil:

- Ha overgangsordninger som forbereder fagarbeidere til å møte de teoretiske kravene i høyere utdanning.
 - At y-veien bygges ut til flere fag enn i dag.
 - At myndighetene tar ansvar for å utvikle retningslinjer og systemer som sikrer at de som tar y-veien får nødvendig faglig og pedagogisk oppfølging.
 - At y-veien utvikles i tett samarbeid med partene i arbeidslivet.
-

Forskning og utvikling

Forskning spiller en stadig viktigere rolle på de fleste samfunnsområder. Forskning gir viktige bidrag til utformingen av nærings- og helsepolitikken, og er sentral når det gjelder utviklingen av velferden. Forskningen er også et viktig element i utviklingen av en velfungerende offentlig sektor. Derfor må Norge ha en sterk og målbevisst satsing på forskning. Delta vil ha nasjonale kunnskapsstrategier og langsiktig, målrettet finansiering som legger til rette for forskning av høy kvalitet innenfor bredden av fagområder. Forskning på sentrale utfordringer innenfor miljø- og klimaendringer, helse- og utdanning, arbeidsliv, omfordeling og rettferdighet skal legge viktige premisser for samfunnsdebatten og danne grunnlag for utviklingen av velferdssamfunnet.

Delta vil:

- Øke bevilgningene til forskning.
- Ha rammebetingelser som sikrer at institusjoner og næringsliv kan tenke langsiktig når de investerer i forskning.
- Styrke nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid slik at internasjonale perspektiver og forskningsresultater raskt fanges opp i norsk økonomi og velferdsutvikling.

Voksne

Utdanning av voksne er et viktig virkemiddel både for å møte arbeidslivets økende behov for kompetanse og for å hindre utstøting. Større krav til høyere og mer spesialisert kompetanse i arbeidslivet skaper behov for et godt og tilpasset opplæringstilbud for voksne som mangler grunnutdanning. Norge har innført lovfestet rett til grunnskole og videregående opplæring, rett til realkompetansevurdering og individuelt tilpasset opplæring, og rettigheter til permisjon fra arbeidslivet under utdanning. Likevel har ikke voksnes deltakelse i grunn- og videregående opplæring økt tilstrekkelig.

Delta mener at voksnes muligheter til å delta i opplæring må legges bedre til rette. Deltidsarbeidere og lavtlønnede utgjør en stor del av gruppen voksne med lav eller ingen utdanning, og deres økonomiske forutsetning til å ta utdanning innenfor dagens system er lav. Det mangler også gode modeller for fleksibel og individuelt tilrettelagt opplæring for voksne, slik at det blir mulig å kombinere utdanning med arbeid og familieliv. Informasjon om retten til utdanning og realkompetansevurdering når ofte ikke frem til dem med størst behov.

Delta vil:

- Ha en nasjonal strategi som bidrar til at flere voksne uten grunnskole og videregående opplæring får yrkeskompetanse.
 - At flere voksne får mulighet til å ta høyere utdanning.
 - At voksne må sikres finansieringsordninger som gjør det mulig å gjennomføre utdanning.
 - Ha utdanningstilbud som er tilrettelagt for og tilpasset voksnes behov.
 - At økonomiske tilskudd som følger voksne lærlinger, må være på nivå med ungdomstilskuddet.
 - At flere voksne med lang erfaring får bedre muligheter til å ta fag- eller svennebrev gjennom praksiskandidatordningen.
 - At arbeidsgiver påtar seg et tydelig ansvar for å ta i bruk ansattes realkompetanse og tilrettelegge for ansatte som ønsker kompetanseheving.
 - At tillitsvalgte aktivt støtter og motiverer medlemmer med behov for eller ønske om kompetanseutvikling.
 - At det utvikles verktøy som gjør at fylkeskommunene følger mer lik praksis når det gjelder realkompetansevurdering.
 - At voksne, og særlig minoritetsspråklige voksne, gjøres bedre kjent med sine rettigheter og tilbud.
 - At de over 25 år som ikke har bestått videregående opplæring, får rett til slik opplæring.
-

Fakta

Ikke-formell opplæring omfatter kurs, seminarer og konferanser der opplæring er hovedmålet med deltakelse, samt privattimer og foredrag/forelesninger som ikke inngår i formell utdanning. Ikke-formell utdanning inkluderer i tillegg planlagte perioder med organisert veiledning i arbeidssituasjon.

Formell opplæring omfatter all offentlig godkjent utdanning som leder til formell kompetanse. Dette inkluderer grunnskole, moduler, årskurs, fagbrev eller studiekompetanse på videregående nivå, offentlig godkjent fagskoleutdanning, utdanning som gir studiepoeng ved høyskole eller universitet og godkjent videreutdanning som gir spesialisering for profesjoner.

I tillegg til formell og ikke-formell læring skjer det en hel del **uformell læring** i og utenfor arbeidslivet. Uformell læring brukes om den kunnskapen man tilegner seg på egen hånd, utenom organiserte utdannings- og opplæringsopplegg.

Lærling er en som tegner lærekontrakt med sikte på fagprøve i et godkjent lærefag og får opplæring i bedrift.

Lærekandidat er en som tegner en opplæringskontrakt i et godkjent lærefag med sikte på en mindre omfattende prøve enn fag- eller svenneprøve.

Praksisbrev er et forsøksprosjekt for tilrettelagt videregående opplæring med vekt på praktisk opplæring de første årene og gir en mulighet til å avlegge prøve etter to års opplæring.

Praksiskandidat kan melde seg til fagprøve på bakgrunn av fem års relevant praksis i faget. Kandidaten må bestå en skriftlig prøve i tillegg til fag- eller svenneprøven. Praksiskandidater er fritatt fra fellesfagene.

Praksisveier – Dagens opplæringsmodell i fag- og yrkesopplæringen gir flere muligheter for praksisrettede løp i fag- og yrkesopplæringen. Ved siden av hovedmodellen med to års skole etterfulgt av to års læretid i bedrift kan det i enkelttilfeller godkjennes lærekontrakter der hele eller store deler av opplæringen foregår i bedrift.

Livslang læring er den opplæringen og tilegnelsen av kunnskaper som mennesker opplever hele livet. Begrepet oppstod under kompetansereformen i 1997, og er et etablert begrep innen voksenpedagogikken.

Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen (SRY) oppnevnes av Kunnskapsdepartementet og er et felles samarbeidsråd for partene i arbeidslivet og utdanningsmyndighetene. SRY representerer hele fag- og yrkesopplæringen og møtes for å diskutere tiltak som vil tjene utviklingen av fag- og yrkesopplæringen.

Faglige råd er partssammensatte, nasjonale utvalg som skal fremme behov og synspunkter innenfor det enkelte yrkesforberedende program fra arbeidslivet til nasjonale myndigheter. Det er i alt ni faglige råd, ett for hvert utdanningsprogram.

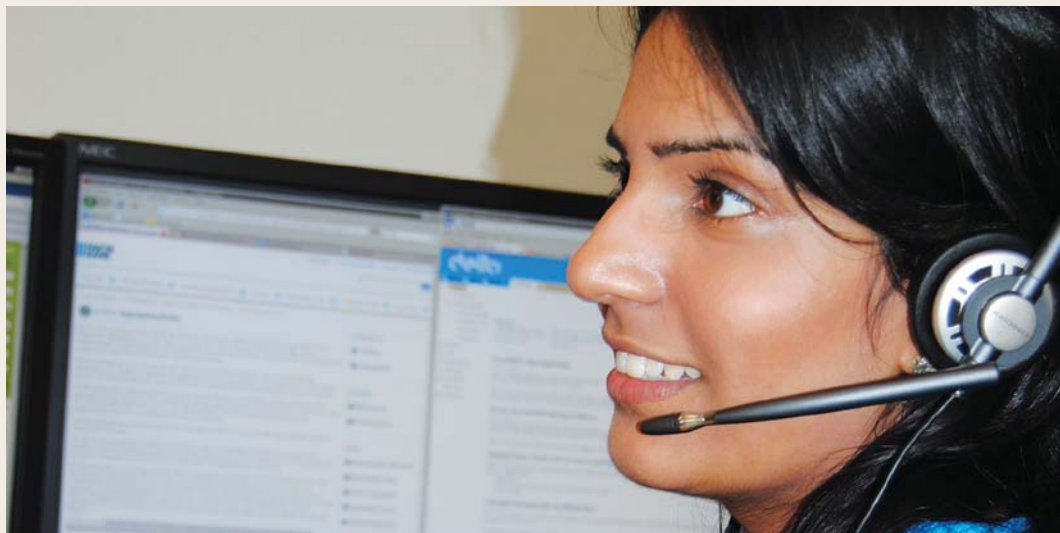
Yrkesopplæringsnemnder (y-nemnder) er partssammensatte utvalg som skal fremme behov og synspunkter på fag- og yrkesopplæringen fra arbeidslivet til fylkeskommuner og fylkesting.

Y-vei er en overgangsordning til høyere utdanning som er faglig og pedagogisk tilpasset fagarbeidere. Gjennom y-veien skjer opptaket til høyere utdanning uten krav til fullført forkurs eller realkompetansevurdering, men ved at søkere med fagbrev møter et faglig og tilpasset opplegg i studiet som går ut på at deler av de praktiske grunnlagsfagene som anses å være fullført i yrkesfaglig utdanning, tas ut av studieplanene og erstattes av den relevante teorien som mangler i fagbrevet.

Ungdomsrett – Opplæringslovens paragraf 3-1 gir alle elever som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, rett til tre års videregående opplæring på heltid.

Realkompetanse er både formell og uformell kompetanse. Realkompetanse er all kompetanse en arbeidstaker innehar, uavhengig om den er opparbeidet gjennom formell utdanning, lønnet og ulønnet arbeid, organisasjonsvirksomhet, familie og samfunnsliv. Verv som tillitsvalgt i Delta, er et eksempel på realkompetansegivende erfaring.

Realkompetansevurdering innebærer at uformell kompetanse opparbeidet gjennom erfaring dokumenteres og anerkjennes på linje med dokumentert kompetanse i form av vitnemål fra utdanningssituasjoner. Kartlegging og vurdering av realkompetanse skal oppsummeres skriftlig.

 DIREKTE[®]
02125

SVARENE DU TRENGER NÅR DET PASSER DEG

Ring hverdager kl 08.00 - 20.00 eller send en e-post til direkte@delta.no

DELTA SERVICESENTRER OG -KONTORER

Nordland, Troms, Finnmark, Svalbard - Region 1

Servicesenteret i Tromsø

Fredrik Langesgt. 13,
4. etg. Austad-kvartalet
9008 Tromsø
Postadresse:
Pb. 211, 9253 Tromsø
E-post: post-tromso@delta.no

Servicekontoret i Bodø

Dreyfushammarn 11, 8012 Bodø

Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal - Region 2

Servicesenteret i Trondheim

Søndregate 16, 7011 Trondheim
Postadresse:
Pb. 248, 7401 Trondheim
E-post: post-trondheim@delta.no

Servicekontoret i Ålesund

Kjøpmannsgaten 23,
6005 Ålesund

Hordaland, Sogn og Fjordane - Region 3

Servicesenteret i Bergen

Strandgt. 9, 5013 Bergen
Postadresse: Pb. 433 - Sentrum,
5805 Bergen
E-post: post-bergen@delta.no

Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland - Region 4

Servicesenteret i Kristiansand

Vestre Strandgate 19 A, 3. etg.
4611 Kristiansand
Postadresse:
Pb. 285, 4663 Kristiansand
E-post: post-kristiansand@delta.no

Servicekontoret i Stavanger

Verksgaten 62, 4013 Stavanger

Vestfold, Telemark, Buskerud - Region 5

Servicesenteret i Tønsberg

Farmannsv. 3, 3111 Tønsberg
E-post: post-tonsborg@delta.no

Oslo, Akershus, Østfold - Region 6

Servicesenteret i Oslo

Lakkegt. 3, 7. etg., 0187 Oslo
Postadresse:
Pb. 9317 - Grønland
0135 Oslo
E-post: oslo@delta.no

Oppland, Hedmark - Region 7

Servicesenteret i Lillehammer

Fåberggaten 155,
2615 Lillehammer
E-post: post-lillehammer@delta.no

